شەریف پاشا کێ بوو؟

نووسینی: ڕۆهات ئالەکۆم
وەرگێڕانی: کاوە ئەمین

بەشی یەکەم

Cherif Pascha. (Bilden är tagen av hovfotografen Selma Jacobson. Varia, nr 4/1899)

یەکێک لە کەسایەتیە ناودارەکانی کوردی کۆتایی سەدەی نۆزدەهەم و سەرەتایی سەدەی بیستەم، شەریف پاشا بووە، بە تایبەتی ئەو کاتەی کە وەک سەفیری دەوڵەتی عوسمانی لە ستۆکهۆڵمی پایتەختی سوید، دەستبەکار بووە. بە(خۆی) و سمێڵێکی تا ڕادەیەک گەورەو تەربوشەکەی سەرییەوە، سەرنجی ئەرستۆکرات و خانەدان و سیاسییەکانی ئەو کاتەی سوید بۆ لای خۆی ڕادەکێشێت. ڕۆهات ئالەکۆم، لە کتێبەکەی خۆی بە ناوی "پەیوەندی کورد و سویدی لە ماوەی هەزار ساڵدا"، بە شێکی کتێبەکەی بۆ شەریف پاشا تەرخان کردووە. من لێرەدا ئەو بەشەی کتێبەکە کە لەسەر ژیانی شەریف پاشایە دەکەمە کوردی، تا ئەو جێگایەی کە لاپەرەی ڕۆژنامەیەک بتوانێت بۆ بابەتێکی لەم شێوەیە تەرخان بکرێت. ئەوەی کە لە خوارە دەیخوێننیتەوە، کورتکراوەیەکی نووسینەکەی ئالەکۆمە، کە بە شێوەیەکی ئازاد کردوومەتە کوردی و پەراوێزەکانم دانەناوەتەوە (ئەوەش بەهۆی ئەوەی کە جێگایەکی زۆریان دەگرت).
شەریف پاشا لە ساڵی 1865 لە شاری کۆستەنتینۆپێل (ئەستەمبوول) لە دایک بووە. باوکی شەریف پاشا واتە سەعید پاشا (1834 – 1907)، چەندین ساڵ وەکو وەزیری دەرەوەو ڕاوێژکار لەژێر دەستی سوڵتان عەبدولحەمیدی دووەم کاری کردووە. باب و باپیرانی سەعید پاشا سەر بە میرنشینی بەناوبانگی بابانن کە نێوەندەکەی سلێمانی بوو لە باشووری کوردستان. هەروەها ژمارەیەکی زۆر لە کوردەکانی بابان لە کۆتایی سەدەیی نۆزدەدا لە کۆستەنتینۆپێل ژیاون و نیشتەجێ بووبوون. ژمارەیەکیان بوونە کاربەدەستی گەورە لە دامودەسگاکانی دەوڵەتدا. شەریف پاشا لە بە ناوبانگترین خوێندنگای کۆستەنتینۆپێل، دواناوەندی گەلەتەسەرایی، خوێندوویەتی. پاشان درێژە بە خوێدنن دەدات لە ئاکادیمایی سەربازیی. شەریف پاشا لە ساڵی 1989 لەلایەن سوڵتانەوە دەکرێت بە سەفیری دەوڵەتی عوسمانی لە ستۆکهۆڵم پایتەختی سوید و ماوەی دە ساڵ دەمێنێتەوە.

شەریف پاشا ،وەفادار نابێت بە عەبدولحەمیدی دووەم کە لە ماوەی 1876 تا 1908 حکومڕانی دەوڵەتی عوسمانی کرد. سوڵتان لە ڕێگای زەبروزەنگ و دانانی دەستگایەکی پۆلیسی سەرکووتکەرەوە حوکووم‌ڕانی ئیمپراتۆریەکەی دەکرد و پیاوێکی ترسناک بوو.
بەرهەڵستیکردن لە سنوورەکانی دەوڵەتی عوسمانیدا ،کارێکی ئاسان نەبوو ،هەربۆیە زۆربەی ئەوانەی ڕەخنەیان لە دەوڵەت دەگرت لە تاروگە بوون ، زۆربەیان لە ئەوروپا دەژیان. لایەنە بەرهەڵستکارەکانی کە لە دەرەوە دەژیان ،چەندین ڕێکخراویان دامەزراند کە بە دژی دەستەڵاتی تاکڕەوی سوڵتان کەوتنە خەباتەوە.

گەورەترین ڕێکخراو ، کۆمەڵەی ئیتیحاد و تەرەقی بوو ، کە لە ساڵی 1889 لە کۆستەنتینۆپێل دامەزرا.
ژمارەیەکی زۆر لە لایەنگرانی ئەو کۆمەڵەیە لە پاریس، لەندەن، جنێڤ و بەرلینەوە کاریان دەکرد و خەباتێکی بەربلاویان بە دژی عەبدولحەمید دەست پێکرد و ژمارەیەک کۆڤار و ڕۆژنامە لە دەرەوەی وڵات بلاوکرانەوە. ئەم ڕێکخراوە لەلایەن ڕاگەیاندنی ئەوکاتەی فەرەنساوە ،بە تورکە گەنجەکان ناوزەد کرا ، ئەوەش دەستەواژەیەکی چەواشەکارانەبوو ، چونکو تورکە گەنجەکان تەنها لە تورک پێکنەهاتبوون بەڵکو خەڵکانی سەر بە گرووپی تریشیان لە نێودا بوو. دوو لە دامەزرێنەرانی بزوتنەوەکە کورد بوون ،عبدوللە جەودەت و ئیسهاک سوکوتی. یەکێکی دیکەیان ئیبراهیم تەمۆ بوو کە خەڵکی ئەلبانیا بوو.
لە سەرەتادا ،هەموو هێزەکان بە دژی دەستەڵاتی تاکڕەوی عەبدولحەمید یەکیان گرت. پێش شۆڕشی 1908 کاتێک شەریف پاشا لە ستۆکهۆڵم کاری دەکرد ، پشتیوانی خۆی بۆ بزوتنەوەی تورکە گەنجەکان دەربڕی.
شەریف پاشا لە سیاسەتەکانی عەبدولحەمید ناڕازیی بوو. یەکێک لە ئەندامانی کۆمەڵەی ئیتیحاد و تەرەقی ، ئەحمەد ڕەزا ، بە نهێنی سەردانی شەریف پاشای کرد لە ستۆکهۆڵم.
سکرتێرەکەی شەریف پاشا لە سەفارەتی دەوڵەتی عوسمانی لە ستۆکهۆڵم کە ناوی مورات بی (بەگ) بوو ، کۆشکی سوڵتانی لەسەر دانیشتنە نهێنییەکەی شەریف پاشا لەگەڵ ئیتحاد و تەرەقی ،ئاگادار کردەوە.
ئەو کابرایە لە بەڵگەکانی وەزارەتی دەرەوەی سوێد وەکو کەسێکی سەربەگۆبەند سەیری کراوە.

تێبینی: ئەم نووسینە لە یانزدە بەشدا، هەفتانە لە ڕۆژنامەی (ئاسۆ) دا، بڵاودەکرێتەوە، بە داخەوە بەهۆی هەندێک کێشەی نووسینەوە، هەندێک هەڵەی چاپی تێدا کراوە کە هەوڵمداوە دوای ڕاستکردنەوەیان، لە ماڵپەڕیی دەنگەکاندا بڵاوی بکامەوە.